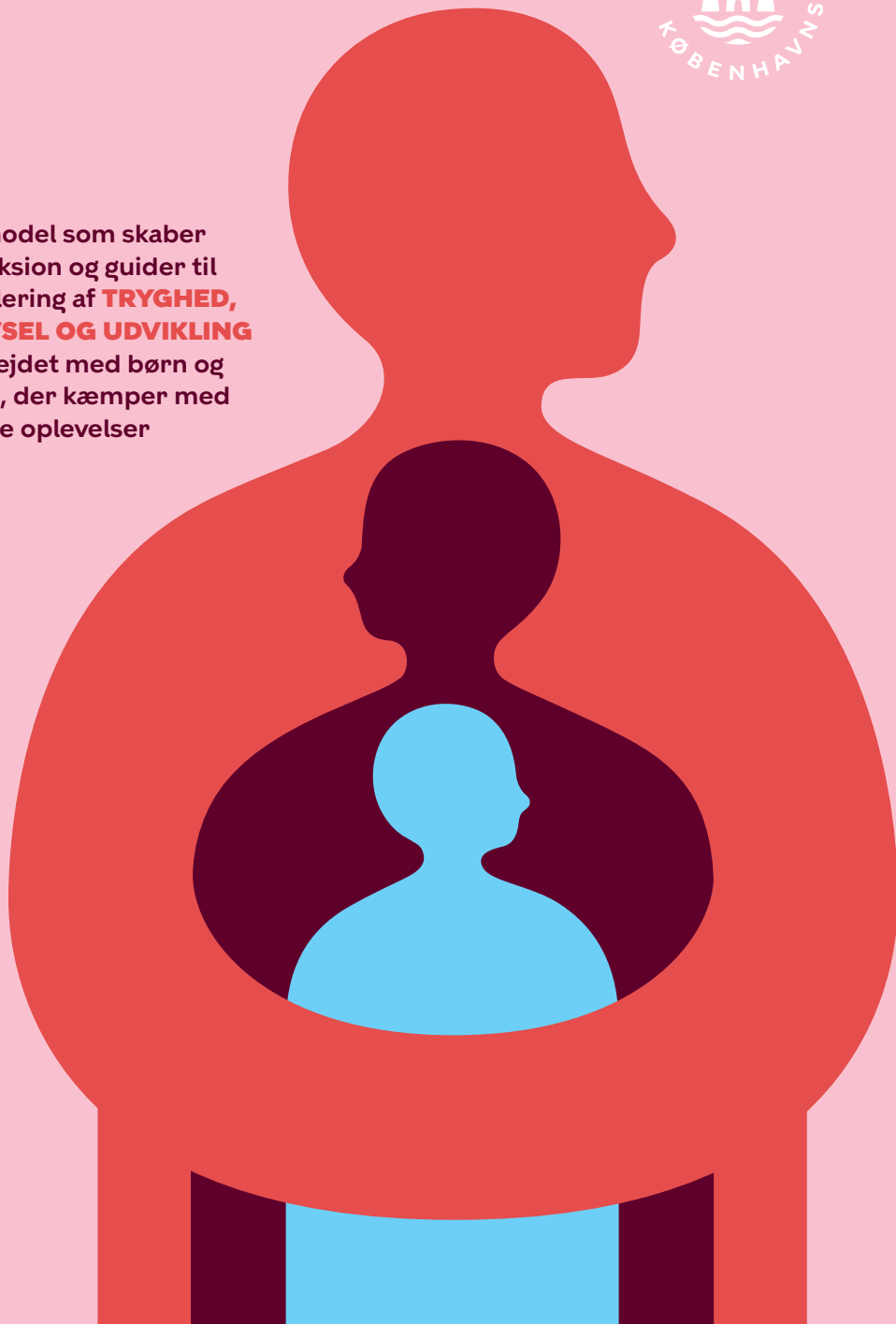

AOA

ANALYSE- OG ARBEJDSMODELLEN

En model som skaber
refleksion og guider til
etablering af **TRYGHED,
TRIVSEL OG UDVIKLING**
i arbejdet med børn og
unge, der kæmper med
svære oplevelser

AoA – Analyse- og Arbejdsmodellen

Borgercenter Børn og Unge

August 2024

1. udgave

Udgivet af

Socialforvaltningen

Københavns Kommune

Design

KK Design

AOA

ANALYSE- OG ARBEJDSMODELLEN

En model som skaber refleksion og guider til etablering af **TRYGHED, TRIVSEL OG UDVIKLING** i arbejdet med børn og unge, der kæmper med svære oplevelser

Indhold

INDLEDNING	6
Formål	7
Modellens målgruppe og anvendelse	7
Modellen kort fortalt	8
Metodefleksibilitet i arbejdet med modellen	9
Modellens teoretiske fundament	11
Hvad er et traume?	11
Hvordan etableres trivsel og udvikling?	13
PRÆSENTATION AF AOA-MODELLEN	17
1. Kortlægning	19
2. Analyse	25
TEMA 1 – SIKKERHED	28
TEMA 2 – DAGLIGDAG	30
TEMA 3 – TILKNYTNING	33
TEMA 4 – FØLELSESREGULERING	35
TEMA 5 – BARNETS FORTÆLLING	38
TEMA 6 – MOTIVATION	42
3. Planlægning og løbende justering	45
Fra mål til indsats	45
Planlægningens fem trin	47
1. SKEMA til kortlægning	55
2. SKEMA til analyse	56
3. SKEMA til planlægning og løbende justering	59

Indledning

Når børn og unge er i mistrivsel, er det ofte et resultat af komplekse problemstillinger omkring barnet/den unge. I gennem de senere år er der kommet et større fokus på, at der ofte ligger belastende og potentielt traumatiserende oplevelser bag, når børn og unge henvises til sociale indsatser i kommunen. Disse belastninger er ofte foregået over lang tid, og kan resultere i, at barnet eller den unge udviser belastningsreaktioner.

Når et barn eller en ung henvises, sker det ofte på baggrund af deres adfærd. Dette skyldes, at adfærden typisk er det, der først bliver synligt i mødet med barnet eller den unge. Denne adfærd skal imidlertid betragtes i relation til belastende oplevelser og opvækstvilkår i barnets eller den unges liv, og må derfor ofte forstås som reaktioner på disse belastninger.

Her bidrager en traumebevidst tilgang med at skabe et blik for disse bagvedliggende oplevelser, og AoA-modellen er et redskab til at skabe overblik og strukturere arbejdet med og omkring børn og unge i udsatte positioner og deres familier.

FORMÅL

Formålet med AoA-modellen er at skabe en struktureret ramme for det traumebevidste arbejde med børn og unge og deres familier. Modellen er en refleksionsmodel, som bidrager til et blik for sammenhængene mellem børns og unges adfærd og belastende oplevelser og opvækstvilkår i deres liv, og den støtter den professionelle i at tilrettelægge et kvalificeret indsatsforløb, der tager udgangspunkt i det enkelte barn/unges og families behov og ressourcer. Dermed er der større sandsynlighed for, at barnet/den unge og familien får den rette støtte og dermed en mere bæredygtig indsats.

MODELLENS MÅLGRUPPE OG ANVENDELSE

Modellen er udviklet til børn og unge i alderen 0-23 år. For at lette læsevenligheden omtales målgruppen i det følgende under samlebetegnelsen "barn/børn".

Modellen kan anvendes af mange forskellige faggrupper og i mange forskellige typer af forløb på tværs af indsatsstrappen. Det kan f.eks. være forløb med psykologer, familiebehandlere, kontaktpersoner, opsøgende familierådgivning eller anbringelser. Det vil ofte være vigtigt med et tæt samarbejde med børne- og ungerådgiveren med henblik på at sikre en fælles forståelse i samarbejdet om barnet og familien.

Modellen kan både anvendes af enkeltpersoner og i samarbejdet med andre professionelle. Den kan med fordel bruges i et tværfagligt samarbejde til at understøtte fælles drøftelser og refleksion over næste skridt i indsatsforløbet. Anvendelsen af AoA-modellen er desuden velegnet til fælles faglige refleksionsprocesser, hvor fagprofessionelle sammen gennemgår barnets behov for støtte og giver sparring og input. Den overordnede indsatsstype og formålet med indsatsen danner rammen for arbejdet med det enkelte barn og dets familie.

MODELLEN KORT FORTALT

Kort fortalt består modellen af tre dele.

1. Kortlægning

Første del handler om at kortlægge barnets aktuelle situation og historik, herunder det relationelle netværk, barnets ressourcer og opbyggende faktorer, belastningsreaktioner (adfærd og symptomer) samt de belastende oplevelser og opvækstvilkår, som barnet har været udsat for. Dette hjælper den professionelle til at se barnets belastningsreaktioner som en reaktion på de belastende oplevelser, barnet har været eller fortsat er udsat for. Kortlægningen giver også mulighed for at få øje på perioder eller episoder i barnets liv, der mangler viden om, og som det vil være relevant at spørge ind til. Kortlægningen er derfor også et redskab, som den professionelle kan vende tilbage til ifm. faglig refleksion eller i det direkte arbejde med barnet og familien.

2. Analyse

Andel del handler om at reflektere over barnets og familiens situation og behov for støtte ud fra seks temaer (beskyttelses- og risikofaktorer), som alle er vigtige forudsætninger for trivsel og udvikling. Ud fra hvert tema reflekteres over, hvad der aktuelt vanskeliggør eller understøtter barnets trivsel og udvikling i forhold til det pågældende tema. I forbindelse med analyse- og refleksionsarbejdet kan der udvikles og formuleres arbejdshypoteser, der kan undersøges videre sammen med barnet og familien.

3. Planlægning

Tredje del handler om at planlægge og koordinere arbejdet med barn og familie med afsæt i de første to dele (kortlægning og analyse). I planlægningsdelen omsættes den viden og de refleksioner, som første og anden del gav anledning til, så alle involverede ved, hvad der er næste skridt i det praktiske arbejde omkring og med barnet og familien.

Hvor ofte?

Ved brugen af modellen vælges en kadence for hvornår man genbesøger kortlægningen, analysen og delmålene med det formål at reflektere over, om arbejdet er på rette vej eller bør revideres for at sikre, at barnet får den rette støtte.

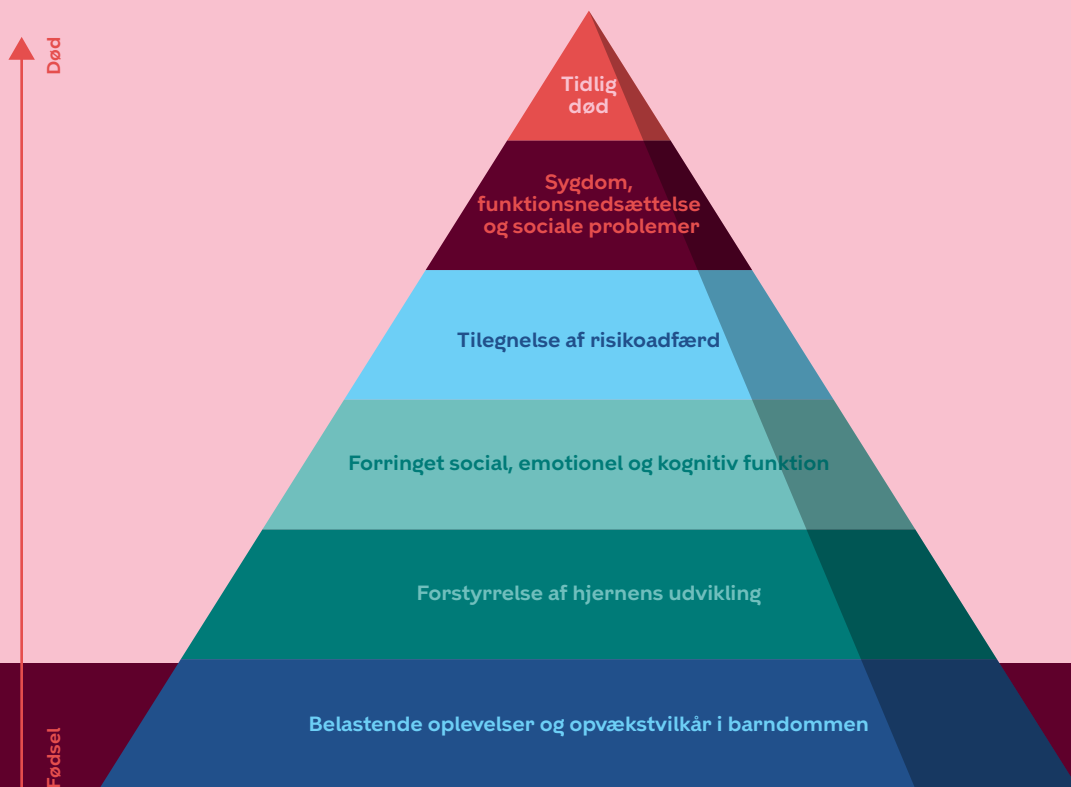
Tidsforbruget i udfyldelsen og refleksionerne over temaerne kan veksle fra gang til gang, og afhænger bl.a. af kompleksiteten af problemstillingerne i familien og antallet af involverede professionelle. Derudover vil tidsforbruget ved anvendelse af modellen i forbindelse med opstart af et forløb ofte være mere tidskrævende end de efterfølgende gange. Dette skyldes to forhold: Dels er modellens del 1 – kortlægningen – typisk mest tidskrævende i forbindelse med opstart af forløb, og dels gennemgås alle seks temaer i del 2 – analysen – mere grundigt indledningsvist. De efterfølgende evalueringer tager afsæt i den første version, og er derfor mindre omstændige.

Det er vigtigt, at der i arbejdet med modellen lægges vægt på alle tre dele. Der er erfaring for, at tredje og sidste del – planlægningen – ofte får mindst opmærksomhed, fordi man som professionel kan komme til at fortabe sig i modellens første to dele. Det kan være en god ide at holde sig dette for øje i anvendelsen af modellen, da det er her alle de gode refleksioner og arbejdet med at kortlægge barnets liv skal udmønte sig i en målrettet indsats.

METODEFLEKSIBILITET I ARBEJDET MED MODELLEN

Brugen af modellen giver anledning til refleksioner om, hvad der kan være nødvendigt at arbejde med for at skabe tryghed, udvikling og trivsel, men modellen giver ikke i sig selv svar på, hvordan der skal arbejdes. Det giver den enkelte professionelle fleksibilitet i valget af metoder, så indsatsen tilpasses det enkelte barn og dennes familie og netværk, samt den professionelles kompetencer. Indsatsen kan derfor også involvere alt fra samtaler (både individuelt eller i gruppe), understøttende arbejde i hjemmet, hjælp til fritidsaktiviteter mv.

Viser det sig, at der er brug for faglige input eller varetagelse af særlige faglige ydelser, som ligger uden for den professionelles kompetencer, inviterer modellen desuden til at indhente hjælp fra andre. Modellen lægger således op til et fleksibelt og tværfagligt samarbejde, hvor der er behov for det.

Belastende oplevelser og opvækstvilkår i barndommen øger risikoen for negative følger gennem livet. ACE-pyramide frit efter Felitti et al. (1998)¹.

MODELLENS TEORETISKE FUNDAMENT

Mennesker er fra fødslen sårbare over for utryghed, stress og ubehag. Fordi det især er i barndommen og ungdommen, at menneskets udvikling foregår, er særligt børn sensitive over for belastende oplevelser, som kan forstyrre den vigtige udvikling og læring, de er midt i. Og det kan få store konsekvenser for deres senere liv.

Når et barn oplever belastende oplevelser eller opvækstvilkår, skal barnet bruge kræfterne på at overleve og navigere i en verden, som kan opleves utryg og farlig, i stedet for i trygge relationer at kunne gå nysgerrigt til verden og derigennem udvikle sig. Et af de største studier af barndommens indflydelse på vores liv som voksne er det californiske studie fra 1998 kaldet ACE (Adverse Childhood Experiences Study)¹. ACE-studiet peger på, at jo flere svære belastninger og ustabile relationer et barn udsættes for i barndommen, des større er risikoen for negative psykologiske og sundhedsmæssige følger for barnets udvikling, læring og livsførelse senere i livet. Dette ses illustreret i ACE-pyramiden på s. 10.

HVAD ER ET TRAUME?

Når et barn oplever en større psykisk belastning end det kan rumme og håndtere, er der risiko for, at det udvikler belastningsreaktioner. Det er disse, vi taler om som traumer. Et traume forstås her som en større og ofte gentagende og længerevarende psykisk belastning.

Hvornår bliver belastende oplevelser traumatiserende?

Hvorvidt og i hvor høj grad belastninger bliver traumatiserende og påvirker barnets udvikling og trivsel afgøres af en række forhold. Vigtige områder herunder er oplevelsernes karakter og varighed, barnets allerede opnåede modstandsdygtighed, barnets alder samt støtte og hjælp fra omsorgspersoner. Almindeligvis kommer et barn sig langt hurtigere over belastende oplevelser, når barnet møder forståelse, tryghed og støtte fra dets nære relationer (herunder særligt fra de primære omsorgspersoner). Er de primære omsorgspersoner derimod selv en del af barnets traumer (f.eks. når forældre udøver vold mod deres børn), kan det vanskeliggøre barnets evne til at håndtere traumerne. Dette kaldes også komplekse traumer. Her er de professionelles ekstraordinære indsats af afgørende betydning.

¹ Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998): "Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults - The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study". I: American Journal of Preventive Medicine, volume 14, issue 4, p245-258, May 1998.

De belastningsreaktioner, som barnet udviser, hænger sammen med dets afhængighed af omsorgen fra de primære relationer. I en situation, hvor barnets overlevelse opleves truet, kan det reagere med forskellige overlevelsesreaktioner: kamp, frys eller flugt. For børn kan opvækstvilkår med omsorgssvigt, overgreb og utryghed true barnets udvikling og trivsel. Når belastende oplevelser bliver hverdag for barnet, kan dets reaktioner blive til fastlåste mønstre, der kan være svære at bryde.

Når vi taler om traumer, skyldes det, at vi ikke længere kun ser symptomer i forbindelse med de reelt truende oplevelser, men at de fortsætter, selvom belastningerne ikke længere er til stede – f.eks. i andre situationer – eller at belastningerne generelt er ophørt. Dette skyldes, at kroppen, nervesystemet og hjernen arbejder associativt. Det vil sige, at hjernen forbinder forskellige oplevelser, hvormed tilsyneladende harmløse oplevelser kan trigge barnets oplevelse af utryghed og af at være truet, hvorfor alarmberedskabet aktiveres og sætter gang i gamle reaktionsmåder. Det kan beskrives på den måde, at fortiden kommer ind i nutiden, som var den nutid. Et barn kan f.eks. reagere med voldsom vrede, når det får at vide, at det skal tie stille, fordi det minder barnet om, hvordan det har måtte kæmpe for at blive hørt og set af sine forældre. Reaktionen sker udenom barnets bevidsthed, og ofte vil koblingen af fortidige belastende oplevelser til den nutidige harmløse situation kræve hjælp fra andre. Traumer sidder fast i kroppen. Kroppen husker, men den har intet sprog. I denne traumeforståelse er det således indlejret, at der er en logisk forklaring på de u hensigtsmæssige og umiddelbart ulogiske reaktioner, som opstår i kølvandet på traumatisering. For at kunne forstå disse reaktioner er det derfor afgørende at se bagom adfærden og betragte reaktionerne traumebevidst.

HVORDAN ETABLERES TRIVSEL OG UDVIKLING?

I det professionelle arbejde med at hjælpe børn, der har været udsat for belastende oplevelser, er det afgørende at have blik for dels risikofaktorer såsom de belastende oplevelser og erfaringer, som barnet har med sig, og dels for beskyttende faktorer såsom barnets og omsorgspersonernes ressourcer og værdier. Arbejdet handler derfor dels om at finde ud af, hvad der nedbryder barnet, men i lige så høj grad om hvad der opbygger barnet.

Derudover er det vigtigt at have blik for den kontekst og det miljø, barnet befinder sig i. Et hensigtsmæssigt miljø er defineret ved, at barnet er i sikkerhed, har en tilpas forudsigelig og struktureret hverdag, samt at det har tilstrækkeligt gode omsorgspersoner, der støtter barnet følelsesmæssigt. Er disse forhold til stede, er der gode chancer for, at barnet i sit naturlige miljø med støtte fra dets omsorgspersoner vil

komme sig over de belastende oplevelser og dertilhørende belastningsreaktioner. Er der modsat store mangler i barnets nære miljø, kan det vanskeliggøre udvikling og trivsel hos barnet.

Er barnets fundament mangelfuldt eller direkte hæmmende, skal der arbejdes aktivt med etablering af fundamentet som en afgørende del af processen mod trivsel og udvikling. Her kan der være behov for en indsats, der i høj grad forholder sig til barnets generelle miljø, hvor der både er blik for barn, primære omsorgsgivere (oftest forældre), barnets generelle familiesituation og de professionelle, der er omkring barnet i dets hverdag, f.eks. en lærer, pædagog, fodboldtræner m.fl.

Idet traumer ofte er et resultat af komplekse problemstillinger, der trækker tråde til barnets opvækst og nære miljø, er barnets vej mod trivsel og udvikling ofte snørklet. Det handler dels om at skabe et godt fundament for barnet, og dels om at tale med barnet om de svære oplevelser, som det har været udsat for. En trykramme, hvori nutidige reaktioner på tidligere belastende oplevelser og erfaringer kan italesættes, er afgørende for arbejdet med barnets traumer. I den trygge relation kan barnets trivsel og udvikling genetableres, hvorfor det er vigtigt at arbejde med barnets relation til de primære omsorgspersoner. Det er samtidig vigtigt at sikre et balanceret fokus på både de understøttende og opbyggende faktorer, såsom ressourcer, værdier og initiativer hos barnet og barnets omsorgspersoner samt de belastende oplevelser og opvækstvilkår.

Som ramme for arbejdet med etablering af trivsel og udvikling er der udviklet et hjælperedskab – AoA-modellen – som præsenteres på de følgende sider.

Når barnet oplever, at fortiden kommer ind i nutiden, som var den nutid.

Præsentation af AoA-modellen

AoA-modellen er et refleksionsværktøj, som kan understøtte og guide det praktiske arbejde med udsatte børn og unge og deres familier. Med udgangspunkt i et overblik over det enkelte barns eller unges aktuelle situation og historik samt på baggrund af refleksioner over relevante beskyttelses- og risikofaktorer støttes du som fagperson i at tilrettelægge et kvalificeret indsatsforløb. Det sker via en faglig refleksion, der tager udgangspunkt i barnets og familiens behov og ressourcer.

AoA-modellen henter inspiration fra bl.a. ACE-studiet, Sleeping Dogs-metoden, tilknytningsteori og traumeteori og er udviklet i samarbejde med bl.a. pædagoger, psykologer og familiebehandlere, samt med sparring og input fra uddannelsesinstitutionen DISPUK.

Modellen er opdelt i tre dele: 1) Kortlægning, 2) Analyse og 3) Planlægning, som præsenteres i det følgende.

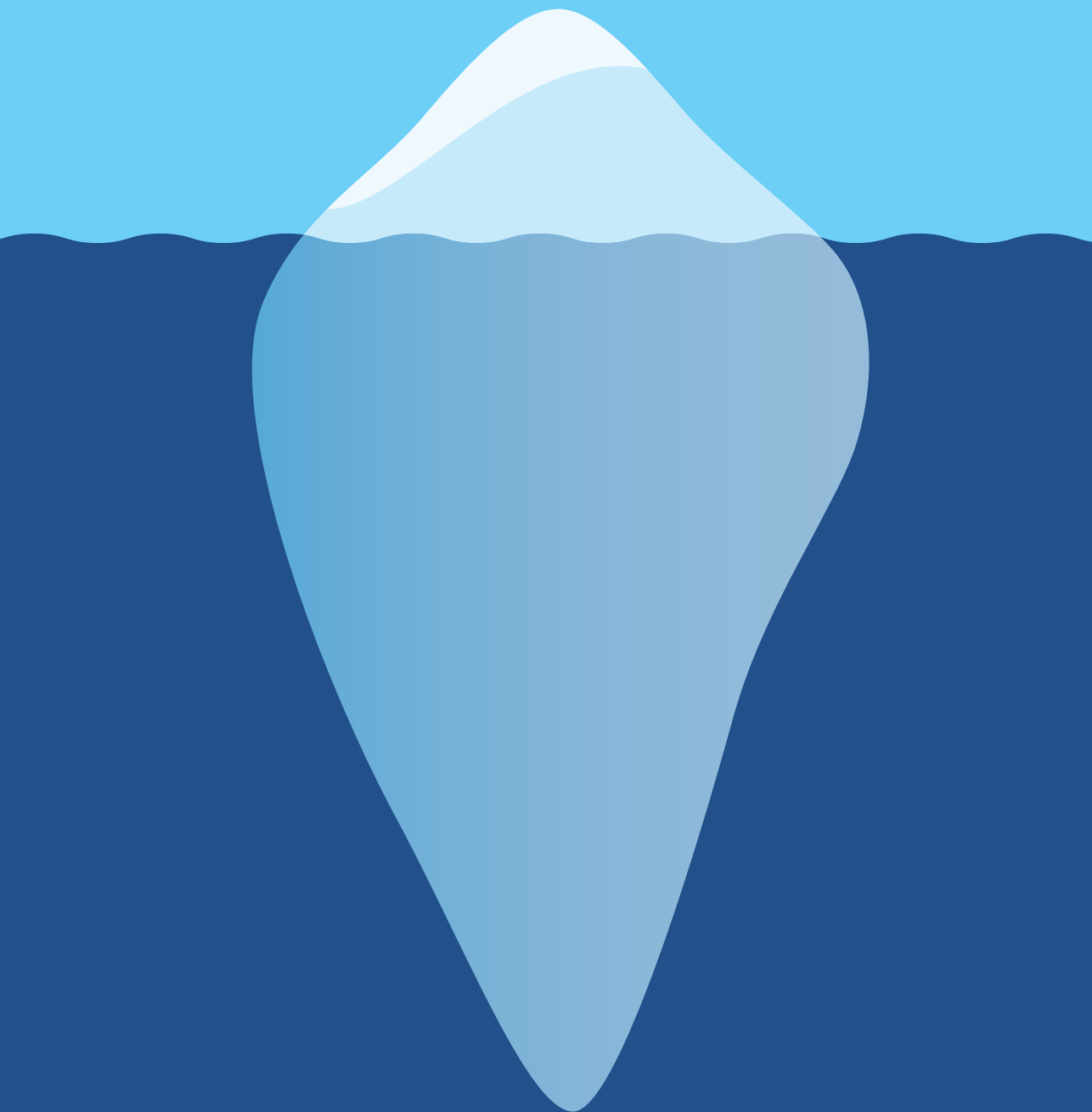
De tre dele er opsat i særskilte skemaer, der er nemme at arbejde ind i. Skemaerne findes bagerst i dette hæfte. Printvenlige versioner af skemaerne kan findes på Københavns Kommunes hjemmeside om traumer hos børn og unge - www.traume.kk.dk.

1. Kortlægning

Kortlægning handler om at få et overblik over barnets livshistorie og livsomstændigheder frem til den aktuelle livssituation. Kortlægningen muliggør et fokus, hvor du som fagperson bliver nysgerrig på, hvad der er sket i barnets liv af både belastende og opbyggende oplevelser og relationer.

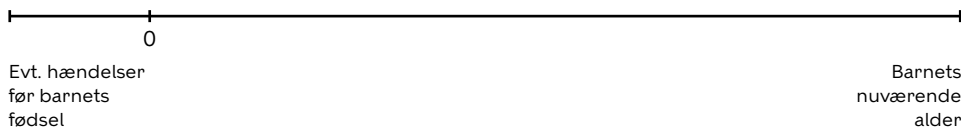
Som fagpersoner kan vi komme til at fokusere på barnets adfærd isoleret, og dermed ser vi kun "toppen af isbjerget". Gennem kortlægningen får du som fagperson et blik for, hvordan barnets reaktioner optræder i sammenhæng med de belastninger, der har været, og de omstændigheder barnet befinder sig i nu og her. Det samlede fokus på oplevelser og adfærd/symptomer hjælper dig til at se barnets belastningsreaktioner som en reaktion på de svære oplevelser, som barnet har været udsat for eller måske stadig står i. Isbjergsmetaforen kan således bruges som en reminder ift. at være nysgerrig på, hvad der ligger under overfladen af oplevelser i barnets historik, som kan være koblet til barnets reaktioner.

Udover at bidrage til et overblik over barnets oplevelser og reaktioner handler kortlægningen også om dels at kortlægge barnets sociale relationer, og dels om at finde eksempler på handlinger i barnets historie, der afspejler dets færdigheder, værdier og ressourcer mhp. at kunne nuancere barnets fortællinger om de svære oplevelser og dets modstandshandlinger. I forbindelse med afdækningen af relationer kortlægges familiebaggrund, vigtige støttende relationer, relationer der er behov for at styrke eller afskærme fra, betydningsfulde voksne generelt, venner og kærester. Det kan overvejes at gøre brug af visuelle metoder som genogram, netværkskort, mindmap eller relationsblomst.

Vi kan som fagpersoner komme til at fokusere på barnets adfærd alene frem for de bagvedliggende belastninger. Dermed ser vi kun "toppen af isbjerget" og ikke alt det, der gemmer sig under overfladen.

Kortlægning af belastende oplevelser, belastningsreaktioner, ressourcer og opbyggende faktorer

For at få overblik over barnets opvækstvilkår og de belastende oplevelser, der har været i barnets liv, anbefales det, at der ved opstart laves en tidslinje. Notér barnets nuværende alder længst til højre på tidslinjen og tilpas tidslinjen herefter. Notér herefter dels belastende oplevelser og opvækstvilkår og dels positive erindringer/oplevelser på tidslinjen fra barnets fødsel til nu. Notér evt. belastende oplevelser før barnets fødsel til venstre (før år 0). Det kan ofte være en fordel også at belyse forældrenes historie og erfaringer.

Belastninger og belastningsreaktioner

Belastende oplevelser kan dække over både gentagne, længerevarende belastninger og mere afgrænsede chokoplevelser. Der er ingen facitliste for hvilke oplevelser og opvækstvilkår, der kan udløse belastningsreaktioner. Nedenfor oplistes en række eksempler.

EKSEMPLER PÅ BELASTENDE OPLEVELSER OG OPVÆKSTVILKÅR

- Fysisk eller psykisk omsorgssvigt
- Fysisk eller psykisk vold, herunder kendskab til eller bevidnelse
- Seksuelle krænkelser eller overgreb
- Højt konfliktniveau mellem forældre eller andre nære personer
- Opvækst med traumatiseret, psykisk syg eller misbrugende person
- Opvækst i og/eller aktuelt eksponeret for kriminalitetsmiljø
- Alvorlige sygdomsforløb
- Dødsfald blandt nærmeste pårørende
- Voldsom og vedvarende mobning
- Oplevelser relateret til krig eller flugt

Belastningsreaktioner handler om både de mere generelle funktionsnedsættelser (f.eks. en dårlig hukommelse), samt de reaktioner, der opstår i pressede situationer (f.eks. at barnet reagerer med voldsomme vredesudbrud, hvis det føler sig afvist). Her anføres, hvis en traumatiserende opvæksthistorie har betydet, at barnet er blevet sat udviklingsmæssigt tilbage, og derfor har underudviklede eller manglende sociale eller kognitive færdigheder i forhold til hvad der kunne forventes på pågældende alderstrin. Desuden tydeliggøres de specifikke belastningsreaktioner, som barnet udviser, når det bliver presset, herunder særlige trigger-situationer. En trigger-situation er en situation, der minder barnet om belastningerne, og som kan udløse en reaktion hos dem. Særlige situationer, der trigger specifikke reaktioner noteres i kortlægningen.

EKSEMPLER PÅ BELASTNINGSREAKTIONER

- Søvnproblemer, f.eks. mareridt eller problemer med at falde i søvn
- Koncentrations- og opmærksomhedsvanskeligheder
- Hukommelsesbesvær
- Indlæringsvanskeligheder
- Fysiske symptomer, f.eks. hoved- eller mavepine uden åbenlys forklaring
- Psykiske symptomer, f.eks. klæbende adfærd, tristhed eller angst
- Udadreagerende adfærd
- Indadvendt adfærd
- Undgåelsesadfærd
- Seksualiseret adfærd
- Selvdestruktiv adfærd, f.eks. selvskadende adfærd eller misbrug

Hertil kommer at også barnets styrker og færdigheder i forskellige kontekster eller livsarenaer anføres. Det er vigtigt at få barnets modstandsdygtighed anført. Særlige perioder, som er undtagelser på det svære og problematiske, kan noteres som vigtig viden, der kan være brugbar at se nærmere på under temaerne i del 2 (analysen).

EKSEMPLER PÅ RESSOURCER OG OPBYGGENDE FAKTORER

- Særligt betydningsfulde relationer
- Særlige kompetencer
- Skolegang
- Fritidsliv og interesser
- Venskaber
- Positive fællesskaber
- Styrker og færdigheder i forskellige kontekster og livsarenaer
- Specifikke livsepisoder eller -perioder som er undtagelser på det svære og problematiske

2. Analyse

I modellens anden del – analysen – bruger du som fagperson din viden fra kortlægningen til at anskue barnets situation og livshistorie gennem seks temaer, som udgør beskyttelses- og risikofaktorer. De seks temaer er alle vigtige forudsætninger for etablering af tryghed, udvikling og trivsel for børn i al almindelighed og i særdeleshed for børn, der kæmper med svære oplevelser eller opvækstvilkår.

De seks temaer er:

- Sikkerhed
- Dagligdag
- Tilknytning
- Følelsesregulering
- Barnets fortælling
- Motivation

Ud fra hvert tema reflekteres over, hvad der aktuelt vanskeliggør og/eller understøtter barnets trivsel og udvikling i forhold til det pågældende tema. Det er vigtigt, at der ikke alene tænkes problemorienteret og i bekymringer, men at der også beskrives, hvad der fungerer og hvilke styrkende relationer og færdigheder, der er inden for hvert tema. Som professionelle kan vi ofte komme til at overse barnets og familiens ressourcer, som kan danne vigtig grobund for udvikling.

Under hvert tema tilbyder modellen en række støttespørgsmål, som understøtter refleksionsprocessen. Relevante refleksioner noteres under hvert tema. Det vurderes og noteres på baggrund af et overordnet skalaspørgsmål, i hvor høj grad barnets trivsel og udvikling understøttes inden for det pågældende tema.

OVERVEJELSER IFM. BESVARELSE AF TEMASPØRGSMÅLENE

Enkelte temaers skalaspørgsmål har flere underliggende delspørgsmål indlejret i sig, hvor svarene på disse delspørgsmål kan trække i hver sin retning i forhold til, hvad der skal svares på det samlede spørgsmål. Et eksempel er, at der under temaet "motivation" spørges ind til både barnets og forældrenes motivation, som kan være markant forskellige. En tommelfingerregel er, at den samlede skalering tages med afsæt i en vurdering af de enkelte delspørgsmåls vigtighed i forhold til at skabe trivsel og udvikling for det specifikke barn, som analysen omhandler. Hvis f.eks. den ene forælder er primær omsorgsperson, er dennes motivation for forløbet sandsynligvis mere afgørende i forhold til at skabe tryghed, udvikling og trivsel end den anden forælders. Derfor svares der primært ud fra den primære omsorgspersons motivation (og barnet, hvis det indgår i forløbet). Vejer de enkelte delspørgsmål lige tungt i forhold til at skabe trivsel og udvikling for barnet, scores der ud fra den laveste.

Inddelingen i seks afgrænsede temaer kan forekomme noget firkantet, og du vil også erfare, at temaerne i praksis griber ind i hinanden. Bevægelsen fra tema til tema kan anskues som en måde at gå "rundt om barnet" med en lommelygte og sætte lys på forskellige områder for dermed at danne et overblik over barnets virkelighed. Dette gøres med henblik på, at du som fagperson kan nærme dig en forståelse af, hvad der vil være godt for barnet, hvilket skal guide planlægningsprocessen i forhold til hvordan der skabes den ønskede udvikling.

Hvor lang tid, der bruges på at reflektere over de forskellige temaer, kan variere meget. Nogle gange fordrer barnets og familiens vanskeligheder, at særligt ét tema prioriteres, mens det i andre tilfælde kan give bedre mening at fordele tidsforbruget mere ligeligt på tværs af de seks temaer. Første gang modellen anvendes i et forløb med et barn og familie anbefales det dog, at du bruger noget tid på alle seks temaer. I de efterfølgende evalueringer kan du vælge at dykke mere ned i refleksionen over nogle temaer og springe lettere hen over andre.

TEMA 1 - SIKKERHED

Temaet sikkerhed handler om, hvorvidt barnet er i tilstrækkelig sikkerhed. For at kunne komme i trivsel og udvikling er det vigtigt, at barnet i første omgang er i sikkerhed fra de belastende oplevelser eller opvækstvilkår, der har forårsaget traumatiseringen og nødvendiggjort et overaktivt alarmberedskab. Det at komme i tilstrækkelig sikkerhed kan sammenlignes med det første af førstehjælpens hovedpunkter om at "stoppe ulykken", og det er således en nødvendig forudsætning for alle efterfølgende temaer. Hvis ikke barnet er i tilstrækkelig sikkerhed, har det fortsat brug for de strategier og reaktioner, som det har udviklet for at overleve og blive set af de livsvigtige voksne.

For at kunne arbejde med en belastende fortid kræver det, at belastninger i barnets liv effektivt er stoppet, og dermed er og forbliver fortid, hvilket vi i temaet sikkerhed sætter fokus på. Under sikkerhedstemaet reflekteres der over, hvorvidt barnet fortsat udsættes for fysiske og psykiske belastninger. Disse kan handle om fysisk eller psykisk vold i hjemmet, grov mobning, forældres misbrug, fysisk eller psykisk omsorgssvigt og meget mere. Opgaven er her at skabe tilstrækkelig ydre sikkerhed til, at barnet har en platform, hvorfra det kan begynde at gøre sig erfaringer, som på sigt kan skabe en indre fornemmelse af sikkerhed og tryghed.

Fokus i dette tema er således, hvorvidt barnets sikkerhed reelt er kompromitteret. Et barns indre oplevelse af fare eller fravær af sikkerhed kan være helt reel, men skyldes ikke nødvendigvis, at barnet faktisk er i fare, men at barnets fortidige belastende oplevelser associeres til nutidige harmløse situationer. Her er der tale om, at alarmberedskabet sættes i gang, og at barnet får en oplevelse af fare, når der reelt ikke er nogen fare på færde, og reaktionerne kobler sig derfor til fortidige belastninger i barnets liv (hvor fortiden kommer ind i nutiden, som om den var nutid). Følelsen af indre sikkerhed behandles under temaerne tilknytning og følelsesregulering.

Under sikkerhedstemaet er det også vigtigt at have for øje, at børn med traumer har tendens til at opsøge uhensigtsmæssige relationer eller miljøer, fordi det er en velkendt kontekst for barnet. Temaet sikkerhed handler således om, at barnet har ydre sikkerhed i alle relationer og sammenhænge.

STØTTESPØRGSMÅL

- Udsættes barnet/den unge fortsat for fysiske og/eller psykiske belastninger (f.eks. fysisk eller psykisk vold)?
- I hvilke relationer og sammenhænge er barnet/den unge i sikkerhed?
- Kommer barnet/den unge i miljøer (kriminelle, stofbrugende eller andet), som fastholder vedkommende i en stressfyldt situation?
- Hvis barnet/den unge er i alarmberedskab, skyldes det så barnets/den unges situation nu, eller reagerer barnet/den unge på baggrund af det, der er sket i fortiden?
- Hvad siger barnet/den unge (og familien) selv til problemstillingen, og hvad synes de, at de har behov for hjælp til på dette område?

TEMA 2 - DAGLIGDAG

*Temaet **dagligdag** handler om, hvorvidt der i barnets dagligdag både er stabilitet og forudsigelighed til at skabe ro for barnet, samt at barnet oplever at have interessante og meningsfulde aktiviteter og indgår i trygge, positive fællesskaber.*

Børn med traumer har ofte en lav tolerancetærskel, hvorfor der ofte ikke skal meget uro eller uforudsigelighed til, før de bliver overvældede. For at skabe tryghed, trivsel og mulighed for læring og udvikling er det derfor nødvendigt, at der er en hverdag med høj grad af stabilitet og forudsigelighed. Der skabes blandt andet stabilitet og forudsigelighed gennem en fast døgnrytme med daglige rutiner, samt at barnet forberedes i god tid ved afvigelser fra hverdagen.

Ligeledes må der ses på mulige trigger-situationer, hvor barnet kan overreagere i ellers harmløse situationer, fordi det har et alarmberedskab, der er sensitivt over for f.eks. at føle sig afvist eller få stillet krav, som det ikke er sikker på, at det kan honorere. I refleksionen over trigger-situationer kan det overvejes, om de kan minimeres eller håndteres på en anden måde, f.eks. ved at blive italesat, så barnet føler sig hørt, set og forstået.

Ydre forhold, der presser og gør forældrene urolige, såsom dårlig økonomi eller usikre boligforhold, kan også være med til at give børn en fornemmelse af uforudsigelighed og utryghed.

En del børn udviser også belastningsreaktioner i deres institutioner, skole eller fritidstilbud, hvor der ofte vil være mere stimulering og dermed flere potentielle trigger-situationer. Der skal i så fald ses på, om der er noget i strukturen i f.eks. skolen, der ikke fordrer, at barnet kan trives og udvikle sig, og om der er trigger-situationer, der kan undgås eller arbejdes med. Herunder er det vigtigt at være opmærksom på, at ændringer i rammer i institutionen/skolen eller udskiftning af lærere eller pædagoger kan give barnet en følelse af uforudsigelighed, som det kan reagere på.

Relationen til de andre børn i forskellige dagligdagssammenhænge og aktiviteter, f.eks. i skolen, er også vigtig at få et overblik over for at få en fornemmelse af barnets oplevelse af tryghed og forudsigelighed i de aktiviteter og fællesskaber, som det indgår i. I skolesammenhænge kan børn være udfordret i bl.a. frikvarterssituationen, hvor de sociale fællesskaber bliver mere uforudsigelige og ustrukturerede.

Foruden at kigge på graden af stabilitet og forudsigelighed handler temaet dagligdag også om, hvorvidt barnet har glædesfyldte og meningsfulde aktiviteter. Mange børn, der har traumer, bruger deres energi på blot at komme igennem hverdagen, men for at komme i trivsel og kunne koncentrere sig om at lære og udvikle sig, er det også betydningsfuldt, at barnet har aktiviteter, som skaber energi og livsglæde. Glæde og leg hjælper barnet til at få en fornemmelse af ikke blot at overleve, men at leve, hvorfor meningsfulde aktiviteter i hverdagen er vigtige. Det er derfor af væsentlig betydning, at barnet understøttes i at indgå i positive fællesskaber. Her kan også det omgivende netværk spille en afgørende rolle ift. at støtte op om barnets deltagelse.

STØTTESPØRSMÅL

- Er der tilstrækkelig forudsigelighed og trygge rutiner i hverdagen, så barnet/den unge kan være tryk og udvikle sig? Hvis ikke, hvad skal der minimeres af dårlig indflydelse?
- Hvilke relationer og fællesskaber skal styrkes?
- Sker der noget i skolen eller på institutionen, der ikke understøtter barnets/den unges tryghed og trivsel?
- Hvilke situationer trigger barnet/den unge, og hvordan forstår barnet/den unge selv sine reaktioner? Er der behov for at arbejde med dette?
- Har barnet/den unge interesser eller glædesfyldte aktiviteter i sin hverdag?
- Hvor føler barnet/den unge glæde og energi?
- Hvad siger barnet/den unge (og familien) selv til problemstillingen, og hvad synes de selv, de har behov for hjælp til på dette område?

TEMA 3 - TILKNYTNING

*Temaet **tilknytning** handler om, hvorvidt barnet indgår i udviklingsstøttende relationer og samspil med sine vigtige omsorgspersoner. Stabile, kærlige og omsorgsfulde relationer er forudsætningen for, at barnet kan udvikle tilknytningsevner til at kunne indgå i hensigtsmæssige relationer med andre børn og voksne.*

Børn har brug for at indgå i stabile relationer og samspil med trygge og udviklingskabende omsorgspersoner for at kunne trives, udvikle sig og lære. Dette gælder for børn i almindelighed og for traumatiserede børn i særdeleshed.

Trygge og udviklingskabende relationer er i høj grad defineret af, hvorvidt den voksne kan respondere tilstrækkeligt sensitivt på barnets signaler og kan give omsorg og vise engagement, så den voksne fungerer som en sikker og tryk base for barnet. Samtidig må den voksne give tilpas udfordring og plads til autonomi, der understøtter barnets udforskning og læring i verden. Barnet skal hjælpes af stimulerende og støttende voksne, der kan bringe det til dets nærmeste udviklingszone.

I familier, hvor de voksnes tilknytningsevner er mangelfuldt udviklet, er der risiko for, at tilknytningsrelationen ikke bliver støttende for barnets udvikling. I samspillet mellem barnet og dets omsorgspersoner tilpasser barnet sig intuitivt og helt automatisk til den voksne for at sikre sin egen fysiske og mentale overlevelse. Hvis den voksne f.eks. ikke giver tilpas plads til autonomi, kan det føre til, at barnet kan udvikle en pleasende og klæbende adfærd. Samtidig kan forældres manglende evne til at give trøst og fungere som en tryk og sikker havn få barnet til at indtage en voksenrolle og være helt selvkørende og afvisende over for voksne. Disse vigtige tilknytningsrelationer og det samspil, som folder sig ud her, former barnets tilknytningsevne og har altafgørende betydning for, hvorvidt barnet på sigt kan danne trygge relationer til andre.

Stedfortrædende eller supplerende tilknytningspersoner

I analysen af tilknytningstemaet er det relevant at reflektere over, hvorvidt der er opstået fastlåste og uhensigtsmæssige samspilmønstre mellem barnet og dets nærmeste voksne. Er relationen blevet svært dysfunktionel, eller har barnet af forskellige grunde mistet kontakten til sine primære voksne, kan du være nysgerrig på, om barnet har brug for stedfortrædende eller supplerende tilknytningspersoner til at skabe udviklingsstøttende tryk og stabilitet for barnet. Mange unge og voksne, der er kommet positivt igennem en belastende opvækst, beskriver, hvordan en god relation til f.eks. en lærer eller en fodboldtræner gjorde forskellen for dem. Det drejede sig om en voksen, som de følte sig set og forstået af, og som "gik den ekstra mil for dem".

Jo yngre barnet er, jo mere afgørende er det for barnets trivsel og udvikling, at det har et sikkert fundament. Jo ældre barnet er, jo mere vil barnet måske turde søge ud i verden og blive mindre afhængig af omsorgspersonerne. Når du reflekterer over temaet tilknytning, er spørgsmålet om kvaliteten af relationerne og samspillet således særlig relevant for de yngre børn, hvor det i forhold til de større børn og unge er særligt relevant at kigge på barnets tilknytningsevner, altså den måde, som barnet relaterer sig til andre - både voksne og jævnaldrende - samt hvilken støtte eller i hvilke rammer, barnet bedst fungerer.

STØTTESPØRGSMAÅL

- Har barnet/den unge omsorgspersoner, der er betydningsfulde, og som kan støtte barnet/den unge? Har barnet brug for stedfortrædende eller supplerende omsorgspersoner?
- Hvordan er samspillet mellem omsorgspersoner og barnet/den unge?
- Er der uhensigtsmæssige mønstre, konflikter og sammenstød, der vanskeliggør barnets/den unges tryghed, trivsel, udvikling og læring?
- Kan barnet tage imod omsorg og gøre brug af de voksne, når det har problemer?
- Tager de voksne omkring barnet initiativer til en nysgerrig undersøgelse af verden?
- Kan barnet/den unge lade sig guide af de voksne?
- Er det muligt at arbejde med eventuelt konfliktfyldte relationer?
- Hvordan er relationen mellem barnets/den unges omsorgspersoner - kan de samarbejde?
- Hvad siger barnet og/eller familien selv til problemstillingen, og hvad synes de selv, de har behov for hjælp til på dette område?

TEMA 4 - FØLELSESREGULERING

Temaet følelsesregulering handler om, hvorvidt barnet er i stand til at følelsesregulere på en alderssvarende måde, og om de voksne rundt om barnet giver passende støtte til at følelsesregulere – altså hjælper barnet til at styre sine følelser og ikke at handle i affekt.

Børn har i deres udvikling brug for støtte til følelsesregulering for at komme i trivsel. En passende støtte kræver, at barnets vigtige voksne i første omgang formår at regulere egne følelser, ligesom det kræver, at de voksne kan aflæse barnet for dernæst at kunne yde en afstemt og rummende kontakt. De voksne skal kunne rumme barnets følelser, for at barnet kan lære at rumme sine egne følelser. Hvis de vigtige voksne kan møde, rumme og berolige barnet uden selv at blive oprevet, vil barnets egen evne til at håndtere, styre og regulere sine egne følelser øges. Barnets erfaringer med voksne, der kan rumme og hjælpe med at regulere barnets følelser, er således forudsætningen for, at barnet sidenhen selv kan håndtere sine egne følelser.

I analysen af dette tema skal der derfor reflekteres over de vigtige voksnes evne til at kunne berolige sig selv og møde barnet. Voksne, som selv har oplevet svære traumer i barndommen, kan have svært ved at rumme egne følelser, fordi de som børn ikke selv har fået den nødvendige hjælp fra støttende og omsorgsfulde voksne. Tendensen til at miste grebet om sig selv og egne følelser – enten ved at blive opfarende eller trække sig fra kontakten – er således mere almindeligt hos voksne, der har svære oplevelser med sig og ses ofte overført i relationen til barnet.

Forhøjet alarmberedskab

Børn med traumer oplever ofte en dobbeltbelastning i form af belastende oplevelser i kombination med utilstrækkelig voksenstøtte til at håndtere oplevelserne. Kombinationen af disse to forhold resulterer ikke alene i en mangelfuldt udviklet færdighed til regulering af egne følelser, men kan desuden betyde, at barnet har et kronisk aktivt alarmberedskab, som blandt andet kan komme til udtryk som uro, diffus vrede, nedtrykthed eller rastløshed.

Idet barnet i udgangspunktet har et forhøjet alarmberedskab og derudover ikke i tilstrækkelig grad besidder evnerne til at falde til ro eller bevare roen, når det oplever ubehag, har barnet en meget lille tolerancetærskel, hvor selv små belastninger bliver overvældende. Et krav, et skævt blik, en skoleopgave, et drilleri, en skrap tone, en lille afvisning eller lignende kan være den enkeltstående faktor, der bringer barnet ud af fatning. Barnet befinder sig nu ikke længere inden for sin tolerancetærskel (tolerancevindue), og kan derfor ikke længere tænke og føle klart, men

agerer ud fra mere primitive og defensive strategier. Det har store konsekvenser, hvis evnen til at følelsesregulere er mangelfuldt udviklet. Det kan gå ud over hverdagsaktiviteter såsom at tilegne sig viden i skolen, danne venskaber, kunne indleve sig i andre og i det hele taget kunne mestre den modgang, som livet nu engang byder på. Ligeledes kan mangelfulde evner til at rumme og regulere sine egne følelser også komme til udtryk gennem misbrug eller selvskade, hvor dette bliver metoder til at håndtere vanskelige følelser på.

Det vil være væsentligt at reflektere over barnets følelsesmæssige reaktioner som fortællinger om, hvad der er vigtigt for barnet. Du bør som fagperson have en nysgerrighed på, hvad det er for et sigte, barnet - ofte ubevidst - reagerer ud fra, selv om reaktionerne kan være uhensigtsmæssige i situationen. Det kan hjælpe barnet at formulere de bagvedliggende ønsker og håb, og på den måde give barnet en oplevelse af at reagere på baggrund af sine værdier. Denne bevidsthed kan hjælpe barnet og forældrene til i højere grad at regulere barnets følelser. Selvom det ikke altid er muligt at opfylde barnets ønsker og håb – f.eks. at forældre, der er skilt, kan flytte sammen igen – er det væsentligt, at det, der er vigtigt for barnet, bliver formuleret som barnets viden om sig selv. Dette kan give barnet nogle holdepunkter i livet, og medvirke til at de voksne i et vist omfang kan handle efter det, der er vigtigt for barnet. F.eks. undgå at skændes og at kunne gøre noget sammen som familie på trods af skilsmisse.

STØTTESPØRGSMÅL

- Kan barnet/den unge regulere sine følelser alderssvarende – eller reagerer han/hun voldsomt på selv små belastninger?
- Kan de voksne omkring barnet/den unge selv bevare roen, f.eks. når barnet/den unge er presset?
- Får barnet/den unge tilstrækkelig støtte til at forholde sig til sine egne følelser og håndtere dem?
- Kan de voksne omkring barnet/den unge fornemme og formulere barnets/den unges følelser?
- Ved barnet/den unge selv og de voksne omkring barnet/den unge, hvad der er vigtigt for barnet/den unge?
- Hvad siger barnet/den unge og/eller familien selv til problemstillingen, og hvad synes de selv, de har behov for hjælp til på dette område?

TEMA 5 - BARNETS FORTÆLLING

Temaet *barnets fortælling* handler om de måder, hvorpå barnet, familien og andre professionelle forholder sig til og fortæller om barnets liv, barnets belastningsreaktioner og de belastende oplevelser, som barnet har med sig.

Som en grundlæggende del af temaet undersøges, hvordan barnet og familien forstår barnets liv og udvikling i forhold til de belastningsreaktioner, barnet udviser, og de belastende oplevelser, barnet har været udsat for. Er der en evne og vilje til at forstå barnets nuværende reaktioner som en konsekvens af svære belastninger, hvor barnet f.eks. reagerer, som om der var fare på færde i situationer, der for andre fremstår helt neutrale (hvor fortiden kommer ind i nutiden)? Er der en forståelse for, at de strategier, barnet har udviklet, har rod i en belastende opvækst og oplevelser, hvor disse strategier har været nødvendige eller hjælpsomme?

Ofte kan der være knyttet meget skam og skyld til barnets oplevelse af de belastende opvækstbetingelser og oplevelser både hos barnet og de voksne omkring det. Barnet kan føle flovhed, angst, skam og skyld over sine belastningsreaktioner, over sine forældre, over sit hjem eller over sin skolegang. Barnet vil ofte udvise stor loyalitet og beskytte forældrene, hvorfor det kan være svært at fortælle om f.eks. belastende oplevelser i hjemmet. Forældrene kan ligeledes være ramt af skam og skyld og blive overvældede i samtaler om barnet, sig selv og deres relation, eller de kan blive ansvarsfralæggende og helt benægte diverse problematikker. Skam og skyld kan stå i vejen for, at barnet og/eller forældrene kan begynde at tale om og dermed forstå, rumme og bearbejde de følelser, der opstår i relation til barnets belastningsreaktioner og -oplevelser.

Fastlåste negative fortællinger

Børn med traumer har ofte fastlåste negative forståelser af sig selv, andre og verden, som hæmmer deres udvikling og trivsel. Som begreber for disse fastlåste forståelser bruger forskellige psykologiske retninger forskellige navne såsom identitetskonklusioner, kernebeslutninger, skemata/antagelser, narrativer m.m. Disse udtryk og begreber lægger alle op til at undersøge barnets forståelse af og fortælling om sig selv. Barnets forståelse af sig selv, andre og verden påvirkes og formes af de oplevelser, som barnet har haft i sit liv, herunder hvilke fortællinger og forståelser, som voksne rundt om barnet har om barnet eller om sig selv i relation til barnet. Disse omsættes så at sige til indre, usynlige billeder af, hvordan barnet og andre er.

Eksempler på et barns negative og hæmmende forståelse eller konklusioner om sig selv, andre eller verden kan være: "Jeg er et dårligt menneske - jeg fortjener straf", "Det er min skyld, at mor er ked af det", "Verden er farlig og uforudsigelig" og "Mor og far skal skilles, fordi jeg er et bøvlet barn". Barnets forståelser kan nogle gange også være synlige i barnets sprogbrug ("I hader mig alle sammen"), men kan også være mere subtile og uudtalte, hvor barnet blot agerer ud fra sine antagelser. Eksempelvis kan en selvantagelse som "Jeg er ikke noget værd" resultere i, at barnet reagerer med vrede, når mor leger med lillebror. Disse negative og begrænsende forståelser af sig selv, andre og verden har stor betydning for, hvilke situationer der kan trigge store emotioner, og hvilke selvbeskyttelsesstrategier barnet handler ud fra.

Eksempler på negative og konkluderende forståelser og fortællinger, som voksne kan have i relation til barnet eller sig selv, kan være: "Han vil bare have opmærksomhed", "Hun prøver altid at skabe splid", "Jeg er en dårlig far - det er lige meget, hvad jeg gør" og "Jeg må ikke gøre mit barn ked af det ved at sætte grænser". Dette er alle eksempler på fastlåste forståelser og fortællinger, der kan stå i vejen for at få en sammenhængende og hensigtsmæssig fortælling om barnet, der kan være med til at skabe trivsel og udvikling.

Under temaet kan der reflekteres over, hvorvidt barnet og familien har en sammenhængende forståelse af barnets historie og reaktioner. Derudover kan der reflekteres over, hvorvidt barnet eller forældrene har fastlåste og u hensigtsmæssige forståelser af barnet, som fastholder barnet i unuancerede og fejlagtige konklusioner om sig selv, andre og verden, og som hæmmer barnets mulighed for trivsel og udvikling. Der kan også reflekteres over, hvad der vanskeliggør og måske direkte forhindrer, at der kan opstå nye sammenhængende og mere hensigtsmæssige fortællinger.

Tid og tillid som forudsætninger

Det kræver tid og tillid at arbejde på en ny sammenhængende og meningskabende fortælling, som indebærer et kognitivt og emotionelt skift. Det kan være svært at give slip på fastlåste forståelser, følelser og reaktionsmønstre, for selvom de har en negativ indflydelse på barnets liv, er der ofte en vis tryghed i det velkendte. Der kan således være en lang vej til, at barnet og de voksne får en sammenhængende og hensigtsmæssig fortælling om barnet, hvor de belastende opvækstbetingelser og oplevelser har en integreret plads. Men alle historierne om, hvad der er sket, og om hvad der er vigtigt, også de problematiske begivenheder, skal kunne fortælles uden skam, men med stolthed over det, der er lykkedes for barnet og den voksne. Stolthed og glæde er medicinen mod skam og skyld.

STØTTESPØRGSMÅL

- Har barnet/den unge fastlåste negative fortællinger om sig selv, andre og verden?
- Har de voksne omkring barnet fastlåste negative fortællinger om barnet/den unge? Eller om sig selv i relation til barnet?
- Har barnet/den unge og de voksne en forståelse af sammenhæng mellem belastende opvækstvilkår og oplevelser og nuværende belastningsreaktioner? Kan de fortælle og tale om det?
- Er barnet/den unge eller familien fastlåst i skam, skyld eller benægtelse?
- Kan barnet/den unge fortælle, hvad der er vigtigt for ham/hende?
- Kan de voksne omkring barnet/den unge fortælle, hvad der er vigtigt for barnet - og for dem selv?
- Har de voksne omkring barnet/den unge en sammenhængende, meningsfuld fortælling om, hvad der vil hjælpe barnet/den unge?
- Hvad siger barnet/den unge og/eller familien selv til problemstillingen, og hvad synes de selv, de har behov for hjælp til på dette område?

TEMA 6 - MOTIVATION

*Temaet **motivation** handler om barnets og familiens motiver, drømme, mål og værdier i livet som afgørende faktorer for, at barnet og familien oplever sig inddraget og er motiverede for og har lyst til at indgå i arbejdet med barnets og/eller familiens vanskeligheder.*

Skal indsatsforløbet være hjælpsomt og meningsfuldt, er det afgørende, at barnet og familien er motiverede for at indgå i forløbet. Med motivation menes, at de deltager i aftalerne, er engagerede i processen, bidrager med fortællinger og er villige til at afprøve nye ting.

Hvis du oplever, at familien virker modløse, eller at der er direkte eller indirekte tegn på fravær af motivation hos familien, kan du reflektere over, hvad der kan ligge til grund for det. Barnet og familien skal føle sig hørt, inddraget og respekteret af de professionelle. Motivation, meningsfuldhed og håb fremmes desuden, når målene opleves attraktive, meningsfulde og opnåelige, og når de valgte metoder er afstemt med barn og familie.

Fravær af motivation kan tage sig ud på forskellige måder. En meget tydelig måde er udeblivelse fra aftaler eller mange aflysninger. Andre måder er mere subtile, men kan for dig som fagperson opleves som følelsen af at være på overarbejde, at skulle forklare eller overbevise, samt at skulle trække et tungt læs uden familiens medvirken. Når motivationen udebliver er det som oftest, fordi indsatsen ikke opleves som meningsfuld for familien, at de ikke oplever at have medbestemmelse eller ikke tror på, at forandring er mulig, at de frygter for konsekvenserne ved at samarbejde eller fortælle om deres oplevelser, eller at de måske oplever det som skamfuldt. I disse tilfælde bliver forløbet ofte ikke hjælpsomt, og du kan som fagperson havne i positioner, som enten er kendetegnet ved overengagement eller opgivelse.

Når familien eller dele af familien mangler motivation, er det din opgave som fagperson at undersøge, hvad der ikke opleves meningsfuldt, hvad der eventuelt opleves som anklagende, eller hvad der står i vejen for familiens motivation samt udforske, hvor der er sprækker af engagement og meningsfuldhed, som indsatsen kan tage afsæt i. En del af motivationsarbejdet kan også være at tale med barnet og familien om sammenhængen mellem tidligere belastende oplevelser og barnets aktuelle belastningsreaktioner, at anskueliggøre, hvordan en proces frem mod bedring kunne se ud, eller formidle et håb om forandring. Det kan også være en fordel at tale med familien og barnet om deres eventuelle tidligere erfaringer med at møde professionelle.

Det hører også under dette tema at reflektere over, hvorvidt justering af de valgte delmål og metoder kan øge motivationen, og om der skal arbejdes ressourceopbyggende eller mere målrettet med at udfolde barnets og familiens vanskeligheder. Det er vigtigt løbende at have blik for barnets og familiens motivation og deres lyst til at samarbejde. Manglende motivation og parathed, der ikke bliver imødekommet med tilrettede indsats, kan føre til yderligere fald i motivation og i sidste ende i frafald fra indsatsen.

STØTTESPØRGSMÅL

- Deltager barnet/den unge/familien kontinuerligt og engageret i forløbet?
- Er barnet/den unge tryk ved at dele sine fortællinger om de ting, der er svære, og som barnet/den unge måske gerne så anderledes?
- Oplever barnet og familien sig inddraget?
- Hvor og hvordan finder barnet/den unge mening – hvad er vigtigt for barnet/den unge?
- Hvad tror du, barnet/den unge selv synes er sværest?
- Hvis barnet eller familien ikke virker motiveret, overvej hvilke forhindringer der kan ligge til grund for den umiddelbart manglende interesse. Er der sket noget?
- Hvordan oplever barnet/familien kontakten til dig/jer?
- Hvordan oplever barnet/den unge kontakten til sin familie?
- Har barnet/den unge og familien håb for forandring og forbedringer?
- Virker målene attraktive og opnåelige for familien?
- Er der blevet talt med barnet og familien om deres erfaringer med forandringer?
- Hvad har på et tidligere tidspunkt været hjælpsomt for barnet/den unge/familien og kan disse erfaringer overføres?

3. Planlægning og løbende justering

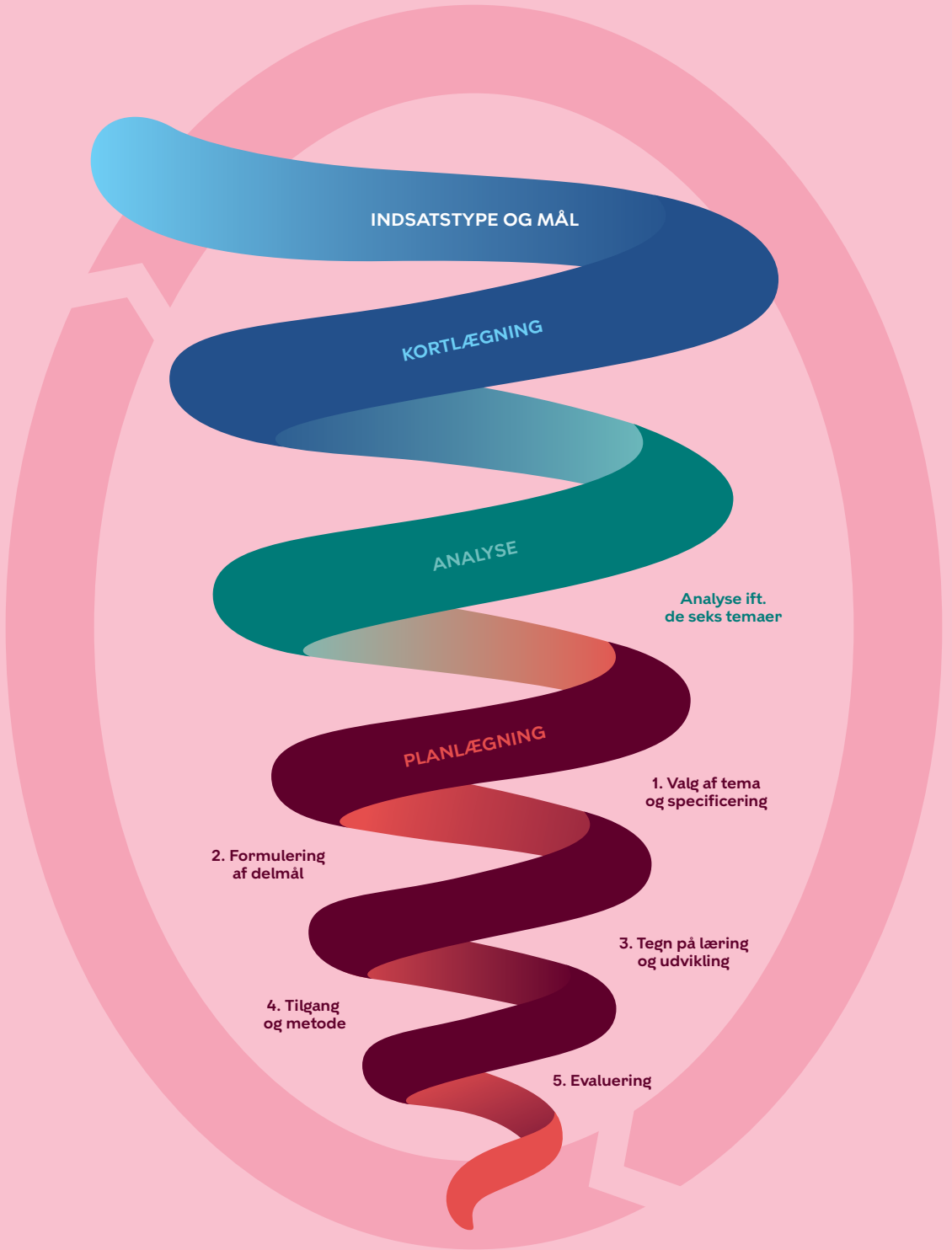
Den sidste del af AoA-modellen handler om planlægning og løbende justering af indsatsen, og har til formål at understøtte tilrettelæggelsen af arbejdet, samt at sikre overensstemmelse mellem målene fra myndighed og de arbejdsområder, som du har identificeret gennem arbejdet med AoA-modellens to første dele. Det er således blevet tid til at planlægge indsatsen og udarbejde delmål med udgangspunkt i den viden, som du har fået gennem kortlægning og analyse af barnets behov for støtte.

Viser det sig, at der er stor diskrepans mellem overordnede mål fra myndighed og de temaer og arbejdsområder, som analysen har synliggjort, er det nødvendigt at afklare dette med børne- og ungerådgiver og familien.

FRA MÅL TIL INDSATS

Processen gennem AoA-modellen kan ses som en tragt. Processen starter med indsatstypen og de overordnede mål fra myndighed, som definerer rammerne for den konkrete indsats. Kortlægningen bidrager med et helikopterperspektiv på barnets historik og aktuelle situation, hvorefter analysen bidrager til en refleksion over barnets problemstillinger og ressourcer ud fra seks temaer. Refleksionerne inden for temaerne skal bidrage til en yderligere indsnævring af hvilken udvikling og forandring, der ønskes og som er mulig inden for den næste afgrænsede periode (typisk frem til næste status). Dette formuleres som delmål.

Målet med AoA-processen er, at du på baggrund af den tilgængelige viden, analysen og refleksioner træffer kvalificerede beslutninger og aftaler om velafgrænsede delmål og forholder dig til, hvordan samarbejdet med barnet og familien skal tage sig ud.

PLANLÆGNINGENS FEM TRIN

1. Først udvælges de **temaer**, som det vurderes, at indsatsen lige nu bør tage afsæt i.
2. Med afsæt i de valgte temaer, formuleres de **delmål**, der skal arbejdes med inden for den næste afgrænsede periode.
3. Derefter indkredses hvilke små forandringer hos barn og/eller familie, som kan indikere, at indsatsen er på vej mod opnåelse af delmålene (**tegn på læring og udvikling**).
4. Efterfølgende besluttet hvilke **tilgange og metoder**, der skal anvendes i samarbejdet med barnet og familien mhp. at opnå de ønskede delmål – herunder evt. konkrete indgåede aftaler, der skal understøtte barnet/familien i at lykkes med de nærmeste skridt på vejen mod udvikling.
5. **Evaluering og justering** handler om løbende at genbesøge analysen. På den baggrund evalueres teamer og delmål mhp. eventuelle justeringer.

1. UDVÆLGELSE AF TEMA

Med afsæt i kortlægning og analyse udvælges de temaer, der mere konkret skal arbejdes med. Der kan være forskellige prioriteter, du som fagperson navigerer efter, når du udvælger hvilket tema og herunder hvilke delmål, der kan være relevante at arbejde med. Et udvælgelseskriterie kan være i forhold til graden af bekymring, så du planlægger først at arbejde med det tema, hvor vurderingen på skalaen ligger lavest. Et andet udvælgelseskriterie kan f.eks. være med afsæt i, hvor barnet og familien har flest ressourcer, og hvor forandringspotentialet er størst. Uanset på hvilken baggrund temaet udvælges, skal det bero på en faglig vurdering, hvor barnets og familiens ressourcer og de professionelle kompetencer er taget med i betragtning, og hvor der hele tiden er et skarpt blik på barnets og familiens egen motivation. Samtidig har du som professionel ansvar for at holde øje med, at de forandringer, du vurderer skal til for at skabe den nødvendige tryghed, udvikling og trivsel, sættes i spil på en meningsfuld måde for både barnet og dets familie.

I nogle tilfælde vil arbejdet med ét tema være en forudsætning for at kunne arbejde med et andet. Temaerne kan på den måde stå på skuldrene af hinanden, hvor arbejdet med et tema og dertilhørende delmål efterfølgende åbner muligheden for arbejdet med andre temaer og delmål. I andre tilfælde kan der arbejdes med et overordnet tema, f.eks. sikkerhed, hvor arbejdet i praksis trækker tråde til andre temaer. F.eks. kan analysen vise, at det først og fremmest er afgørende at arbejde med sikkerhed, men måden at opnå sikkerhed på kommer ved at arbejde konkret med et andet tema, f.eks. dagligdag eller følelsesregulering. Således er temaerne ofte forbundet på kryds og tværs. Som billede på det komplekse i at udvælge temaer og delmål kan det sammenlignes med at stå foran en tilvokset og kaotisk have, hvor træer er væltet, der er ukrudt og mos, men også et lille hjørne, hvor der gror flotte blomster. I beslutningsprocessen om, hvor det giver bedst mening at starte havearbejdet, overvejes, om man skal starte med at rydde de store væltede træer, eller om det giver mere mening at give de flotte blomster særlig opmærksomhed og bare rydde den smule ukrudt, der er rundt om dem. I tråd med refleksionerne ovenfor, må det således også vurderes, hvor meget man kan passe det lille blomsterbed, førend der skal løftes træstammer væk.

2. FORMULERING AF DELMÅL

Ved formulering af delmål er det afgørende, at målformuleringen er meningsfuld for barnet og familien. Delmålet bør formuleres med afsæt i barnets og familiens egen stemme, og det de tillægger værdi, således at det afspejler deres motivation og samtidig skaber ejerskab for arbejdsprocessen.

Alt efter hvilken viden, der er tilgængelig, og hvor meget du har set barnet/familien, anbefales det, at du indledningsvist arbejder med undersøgelsesmål som delmål. Det vil sige en slags arbejdshypoteser i form af spørgsmål, der skal undersøges nærmere med barnet/familien, eller refleksioner fra analysen, som du er blevet nysgerrig på, og som måske er vigtige at få afklaret yderligere, før der kan formuleres konkrete målbare delmål.

Delmålet formuleres med et traumebevidst afsæt og som en række punkter, der hver beskriver, hvad der arbejdes henimod, at barnet og/eller familien kan efter en afgrænset periode. Hvor lang den afgrænsede periode skal være, kan variere afhængigt af barnets og familiens udfordringer, bekymringsgraden og de tilstedeværende ressourcer. Mindre omfattende delmål – eller delmål i sager hvor vi grundet høj bekymringsgrad SKAL se en hurtig udvikling – vil kunne formuleres som sprintmål inden for en relativt kort periode. Andre mere komplekse delmål vil kræve en længere tidshorisont – dog helst frem til næste status med myndighed. Et godt mål er specifikt, målbart samt realistisk og skal beskrive den trivsel og udvikling, du ønsker at se inden for den afgrænsede periode.

Typer af delmål

Der kan arbejdes med forskellige typer af delmål, hvor det målbare element kan variere ift. hvilken type delmål der arbejdes med. Der kan f.eks. være tale om:

- *Adfærdsmål*, som er umiddelbart målbare adfærdssædrende mål (f.eks. ADL/hygijne/vredeshåndtering)
- *Procesmål*, hvor målene kredser om det svære/komplekse/det udsigelige – det der skal undersøges/erkendes
- *Koordineringsmål/vedligeholdelsesmål*, som er mål, der kredser om praktiske gøremål, der kan forstyrre og gøre det svært for familien at fokusere på udvikling (f.eks. regninger, aftaler med familieretshuset etc.)

STØTTESPØRGSMÅL

- Hvad er blevet anderledes hos barnet/den unge eller familien, når delmålet er nået?
- Hvad håber vi på at det bibringer af værdi for barnet og familien?
- Ligger målet inden for barnets/den unges og familiens nærmeste udviklingszone?

3. TEGN PÅ LÆRING OG UDVIKLING

Tegn på læring og udvikling formuleres som konkrete, observerbare tegn på, at barnet og familien er på vej mod delmålet. Her brydes det overordnede delmål altså ned i mindre bidder, så det beskrives, hvilke små forandringer der ønskes at kunne ses på kort sigt frem til næste evaluering af delmålet.

Det anbefales, at de kortsigtede mål under "tegn på læring og udvikling" er relative og inden for barnets/familiens nærmeste udviklingszone, så de er opnåelige inden for en kortere periode, og dermed kan give barnet/familien gåpåmod og en følelse af at lykkes.

Ligesom det er tilfældet ved delmålsformuleringen, så er det afgørende, at barnet og familien er inddraget, og at deres stemme i videst muligt omfang er afspejlet i formuleringen af "tegn på læring og udvikling".

STØTTESPØRSMÅL

- Hvordan ser det ud, når barnet/den unge eller familien er på vej mod delmålet?
- Hvad gør eller kan barnet/den unge eller familien ved næste evaluering?
- Hvilke ord eller handlinger er tegn på, at barnet/den unge eller familien er på vej mod delmålet?
- Hvordan hænger tegnene sammen med delmålet?

4. VALG AF TILGANG OG METODE

Tilgang og metode er beskrivelsen af, hvordan delmålet opnås, herunder angivelse af de konkrete ting, der gøres for at understøtte barnet/familien i at lykkes med de nærmeste skridt på vejen – dvs. de ovenfor beskrevne "tegn på læring og udvikling". Tilgang og metode beskriver således hvilke interventioner, der tages i brug, samt om der er andre aktører (fagpersoner eller privat netværk), der bidrager til opgaveløsningen. Også her er det afgørende at have øje for, at de tilgange og metoder, der arbejdes med, er meningsfulde for barnet og familien.

STØTTESPØRGSMÅL

- Hvad er den pædagogiske indsats?
- Hvilke tilgange og metoder vil understøtte målopfyldelsen?
- Hvem gør hvad hvornår (før, under efter)?
- Hvad er konsekvenserne af strategien? Hvad sker der, hvis vi gør det?
- Er det realistisk at få det gjort?
- Hvordan italesættes strategien med barnet/den unge og familien?

5. EVALUERING OG LØBENDE JUSTERING

Den samlede evaluering tager udgangspunkt i en gennemgang af kortlægning og analyse, samt en evaluering af delmålene mhp. eventuelle justeringer. Evalueringen kan i nogle tilfælde pege på nødvendigheden af en ændring af fokus med nye temaer og delmål som omdrejningspunkt for forandring. I så fald er det nødvendigt at være opmærksom på, om de nye delmål er i overensstemmelse med målene fra myndighed og ellers sørge for at afklare disse sammen med børne- og ungerådgiver og familien.

I evalueringen handler det dels om at danne sig et overblik over den nuværende problemstilling, tilføje supplerende ny tilgængelig viden, eksempelvis viden om det enkelte barns belastningsreaktioner og oplevelser samt tilføje ny viden eller udvikling i vurderingen af de seks temaer, og dels om at evaluere barnets og familiens udvikling ift. delmålene.

Delmålene lægger ofte op til konkrete og målbare arbejdsområder, hvorfor hovedfokus kan komme til at være på barnets og familiens ydre handlemønstre. Det er derfor vigtigt også at have barnets og familiens oplevelse af trivsel og udvikling for øje for at kunne vurdere den reelle forandring.

Hvordan der arbejdes med delmålene kan række ind i forskellige teoretiske og fagprofessionelle traditioner, men det er vigtigt at fastholde, at det samlede AoA-værktøj lægger op til metodisk frihed.

Ved evalueringen bruges ofte mindre tid på kortlægning og analyse end første gang modellen anvendes. Ofte vil de temaer, der har været arbejdet med i den seneste periode kræve mest tid at evaluere, men der kan også være opstået ny viden, der kalder på nye eller udvidede refleksioner. Det er op til dig som fagperson at vurdere, hvordan tidsforbruget skal fordeles på de forskellige dele i evalueringen. Det vigtigste er, at du er opmærksom på, hvor barnet er lige nu og her, og hvilke temaer og områder der er behov for at arbejde med.

I forbindelse med evalueringen tager analysen udgangspunkt i de samme opmærksomheder og støttespørgsmål under de seks temaer som ved den første indledende analyse, samt nedenstående støttespørgsmål til brug ved evaluering og løbende justering.

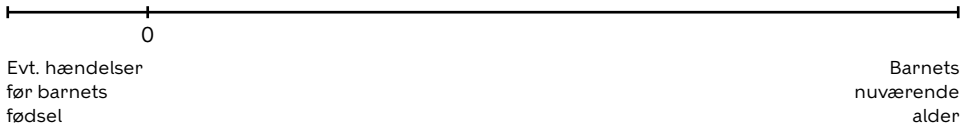
STØTTESPØRGSMÅL

- Hvor tæt er barnet/den unge (eller de nærmeste voksne) på at nå delmålet?
- Hvad er barnets/den unges perspektiv? Hvad siger barnet selv om målet og hvordan det går?
- Hvad er de voksnes perspektiv? Hvad fortæller de voksne?
- På hvilken måde har tilgangen understøttet eller ikke understøttet udviklingen? Hvilke metoder har virket? Hvilke metoder har eventuelt ikke virket?
- Kan justering af delmål eller metode skabe motivation?
- Skal der arbejdes med andre temaer?
- Er delmålet fortsat relevant?
- Skal der justeres i tegn på læring og udvikling?
- Skal der justeres i tilgang og metode?

Skemaer til AoA-modellens tre dele

Kortlægning

Tidslinje til overblik over belastende oplevelser, opvækstvilkår og ressourcer i barnets liv

Belastningsreaktioner:

Ressourcer og opbyggende faktorer:

Mål for indsatsen:

Her noteres mål fra myndighed.

Analyse

Dato for analyse:

TEMA 1 - SIKKERHED

I hvilken grad er der fysisk og psykisk sikkerhed til at understøtte barnets/den unges trivsel og udvikling?

I høj grad ☐	I større grad ☐	I nogen grad ☐	I mindre grad ☐	Slet ikke ☐	Ved ikke ☐
-------------------------------------	--	---------------------------------------	--	------------------------------------	-----------------------------------

Her er der mulighed for at notere de refleksioner, der har været under temaet. Husk at have en balanceret opmærksomhed på både belastende og styrkende faktorer.

TEMA 2 - DAGLIGDAG

I hvilken grad er der stabilitet, forudsigelighed og meningsfulde aktiviteter i barnets/den unges dagligdag, der kan understøtte deres trivsel og udvikling?

I høj grad ☐	I større grad ☐	I nogen grad ☐	I mindre grad ☐	Slet ikke ☐	Ved ikke ☐
-------------------------------------	--	---------------------------------------	--	------------------------------------	-----------------------------------

Her er der mulighed for at notere de refleksioner, der har været under temaet. Husk at have en balanceret opmærksomhed på både belastende og styrkende faktorer.

TEMA 3 - TILKNYTNING

I hvilken grad er der udviklingsstøttende samspil mellem barn/ung og tilknytningsrelationer mhp. at understøtte barnets/den unges tilknytningsevne?

I høj grad	I større grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
------------	---------------	--------------	---------------	-----------	----------

Her er der mulighed for at notere de refleksioner, der har været under temaet. Husk at have en balanceret opmærksomhed på både belastende og styrkende faktorer.

TEMA 4 - FØLELSESREGULERING

I hvilken grad kan barnet/den unge følelsesregulere på en alderssvarende måde, og giver de voksne passende støtte hertil?

I høj grad	I større grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
------------	---------------	--------------	---------------	-----------	----------

Her er der mulighed for at notere de refleksioner, der har været under temaet. Husk at have en balanceret opmærksomhed på både belastende og styrkende faktorer.

TEMA 5 - BARNETS FORTÆLLING

I hvilken grad har barnet/den unge og de voksne en sammenhængende og hensigtsmæssig fortælling om barnet/den unge og de belastende oplevelser?

I høj grad ☐	I større grad ☐	I nogen grad ☐	I mindre grad ☐	Slet ikke ☐	Ved ikke ☐
-------------------------------------	--	---------------------------------------	--	------------------------------------	-----------------------------------

Her er der mulighed for at notere de refleksioner, der har været under temaet. Husk at have en balanceret opmærksomhed på både belastende og styrkende faktorer.

TEMA 6 - MOTIVATION

I hvilken grad er barnet/den unge og familien motiveret for at indgå i forløbet?

I høj grad ☐	I større grad ☐	I nogen grad ☐	I mindre grad ☐	Slet ikke ☐	Ved ikke ☐
-------------------------------------	--	---------------------------------------	--	------------------------------------	-----------------------------------

Her er der mulighed for at notere de refleksioner, der har været under temaet. Husk at have en balanceret opmærksomhed på både belastende og styrkende faktorer.

Planlægning og løbende justering

TEMA:

Delmål:

Tegn på læring og udvikling:

Tilgang og metode:

Evaluering og justering:

TEMA:

Delmål:

Tegn på læring og udvikling:

Tilgang og metode:

Evaluering og justering:

AoA-modellen er udviklet af Københavns Kommune ifm. udviklingsprojektet "Styrket indlæring, bedre skolegang" (2017-2024) i samarbejde med Gladsaxe Kommune. Projektet er finansieret af Den A.P. Møllerske Støttefond, Egmont Fonden og Københavns Kommune.

Du kan læse mere om projektet på traume.kk.dk.

Tak til alle de dygtige og engagerede medarbejdere i Københavns- og Gladsaxe Kommune, som har været med i udviklingsarbejdet.

